

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң,
ажылчы чоннар депутаттарының область Советиниң органы

Делгелгени аждарының журтуу чарымында (1 арны).
Комбайнларның бүгү-эвилел чарыжы (1 арны).
Дүжүт ажаап алымшкыныга белеткел (1 арны).
Бүгү-эвилелдиң көдө ажыл-агый делгелгенине партияның болгаш ССРЭ-ниң ызыаның ууртукчуларының чораны (2 арны).

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:
Н. Афонин.—Тарааны чогуур өйтлөү чидирит чокка ажаап алып дөшт (2 арны).
Н. Кундуш.—Чаз дүжүттү тараанын худлоп азырынга белеткенен (2 арны).
Н. Сердобов.—СЭКП-ниң Барыны-Хемчи райкомунун ажылында четпестер дугайында (2 арны).
С. Дунежен.—Школарар септелгенин дүргелер (3 арны).
Н. Ооржан.—Совет хоойлууга таарышпас үлдүдиг (3 арны).
П. Яхалков.—Төгүтүн уурктары (3 арны).
Европада коллективтиг айыл чок чоруктуң дугайында айтырыгың талазы-биле Совет чазактың нотазына хамдарыштыр даптыкы парлаалыгың бижип турарың (4 арны).
Кимерин (Камбоджан) Уурлакчылык чазактың премьер-министри Сон Нгон Миньниң улуска кийгыры (4 арны).

Европада коллективтиг айыл чок чорукту хандылары—чиңгине сорулга

Европада коллективтиг айыл чок чорукту хандыларының дугайында айтырыгың талазы-биле Францияны, Великобританияны болгаш АКШ-тың чазактарына Совет чазактың дүң чарлаан нотазы делгелгениң хей-нигизиниң калбак бөлүктери уруг сонугурга болгаш кичөөгей-биле уткаан. Ол чорак ылдыг болур ужурауг: совет нота делгелгениң амгы байдалымың эң чутула айтырылганын көлдүрүп турар. Европада болгаш бүгү делгелгеге тайбың база айыл чок чорук ол айтырылганын өй-шаанда шыны-биле шийтирилгенден хамдарыш. Европада коллективтиг айыл чок чорукту хандыларының дугайында Совет чазак тодаргай саналдарын кирип турар. Ол саналдарын боттарың чорук Европа чурттарының арасында үскүдешкининерин болгаш чорудазаларын болдурбас, чепсегелнишикинерин аждере бүдүрерин сокандыр болгаш уластар арасының экономикатын кады аждажылганың хөгжүдүзүн чигедир аргын боор ийик.

Европада коллективтиг айыл чок чоруктуң системанын тургузар дугайында айтырыгың талазы-биле санал-оналдар солчурурга-биле Совет чазак алаа кижирин күзеп турар. Европаның бүгү күрүнелеринин, а ол ыкшап Американыкы Каттышкан Штаттарының чөвүдөү хуралы оң чоккоу айларың иштиде чылдырлары саналдар турар. Кымат Улус Республика оң чөвүдөү хуралы бодунуң хайгааракчылар чоруктуң турарының күзеничин совет нотада медегел турар.

Күрүнелерниң чепсегелнишикинеринден бүрүн дүжүрениң ору-биле чутула баялы кылдырган турар ийик. Европада айыл чок чорукту хандыларының дугайында айтырыгың талазы-биле саналдар дайыны болдурбас төлөдө бүгү европа күрүнелеринин күженишикинерин каттыштырарының принциптеринен коргун турар кижилерин ортузунда дүжүрениң хандыныстырған, чүге дөргө, ол чорук Европада оларның агресчи планларына өтүүнү согушкуну таарыштырар ийик. Совет чазактың июль 24-теги нотазы Вашингтонга аажок өжөйнөшкөк өзү-биле уткаан. Ассамблеяда Пресс агентлигиниң диньдиги турарың өзүгээр азыра, күрүне департаментиниң нота дугайында медөгел алгалак чыткаш, парлагга төлөлекчилеринге «ол санал шийтирилсе-биле өйтүр шаптырар алар» деп дөраан медөгел. Совет санал АКШ-тың чагырыкчы бөлүктөрүнө «таарышпас», чүге дөргө ол санал «европаның камгалаа ниитилеги» деп америк парлагга ажы-биле ылат чокка медөгел турар. Ичинга АКШ-тың чагырыкчы бөлүктөрү Европада боттарының политиказының үздешиниң сорулганын европа арызны» деп алган, герман милитаризмин катан төртүтүрери кылдыр көрүп турарын база дагын бадаткап турар.

Делгелгени аждарының мурнуу чарымында

Бүгү-эвилелдин көдө ажыл-агый делгелгениң аждарының мурнуу чарымында бөлүктөр дооступ турар. Оручугаштарда өлөшүн чаштырып турар, салчылар чектерини дөккөп турар. Чазак кызыр тургузулар нотаан үнүштерин сугартып турар.

Бүгү-эвилелдин көдө ажыл-агый делгелгениң аждарының мурнуу чарымында бөлүктөр дооступ турар. Оручугаштарда өлөшүн чаштырып турар, салчылар чектерини дөккөп турар. Чазак кызыр тургузулар нотаан үнүштерин сугартып турар.

Дүжүт ажаап алымшкыныга белеткел

Чөөн-Хемчи районун көдө ажыл-агый артельдеринин шөлдөринде бо чылаң дүжүт дыка чаагай үнүп турар. Ажаап алымшкыныгы үези ан удаас келир. Бедик дүжүтү кыска хуусаада, чидирит чокка алары—колхозтарын, малагы машина-трактор станциязының ажаа төлөп белеткелден хамдарыш.

Комбайнларның бүгү-эвилел чарыжы

ТАШКЕНТ. Узбекистаның механизаторлары Ставрополь крайың комбайнларын патриотчу өгөлөшкенин изилдеп тектеш, тараа ажаап алымшкыныга хун нормаларын ажы дүжүдирит дөшт, агрегат бурзу-биле тарааның бөлүк бастырылганы дөшт чарышче кирген.

УФА. Башкырияда тараа ажаап алымшкыны калбарып турар. Колхозчулар бөлүк-бөлүк тараанын ажаап алып дөшт чарышче кирген.

МТС-тиң механизаторларында политикалдыг ажыл барык чок, дөрт айларын дугурунда партия хуралы өнөп болбаан. Машина-трактор станциязың септелге мастеркамында көргүзүп самбырадыла «тракторлар септелгенин февраль 1-ден март 1-ге чидир доозар» деп бижип каан, ышкыни өргү бижимеги ан-даа турбушаан. Тус-тус механизаторларда социалистг чарыштын күлөлдөргө бар-да болза, ол артепке, күш-ажылың сагыла-чуруму куду дөрдөдө.

Дүжүт ажаап алымшкыны

ДАБИНСКАЯ СТАНЦИЯ. (Брасовская край). Дүжүт ажаап алымшкыны эң дүргөй-биле доозары дөшт чарышшышаан, Дабинская МТС-тиң сурагың комбайнер Иван Горовой «Лениниң турсунамы» колхозтуң шөлдөрине «Сталинский» комбайн-биле 400 гектар черниң тараанын кескен болгаш ол шөлдө 10 муң ажык центнер тарааны бастырып алган. Калбарын чымылган тарааны ажаап алып шак графиниң ажылааның ачылында ол аждап кылымшкыны хунде 30 гектар чидирген.

УФА. Башкырияда тараа ажаап алымшкыны калбарып турар. Колхозчулар бөлүк-бөлүк тараанын ажаап алып дөшт чарышче кирген.

ИПТИЛАБ, (Телефон-биле). «Большевский» колхозтуң баштаар чериниң июль 26-да болган хуралына мал чөп бөлөкчелер дүргөдөр болгаш дүжүт ажаап алымшкыныга белеткел дугайында айтырыгың талаалган. Сиген шөлдөрине 4 аял машиналарды, 40 кол кадырларды 142 киши аждап турар. Олар 1220 центнер сигени сараатпап, 300 центнер силосу салган.

Кузун тарып тарааларның тарылгазы

РОДИКОВСКИЙ. (Актюбинская область). Актюбинская МТС-те Василий Жуковтук трактор бригаданы кузун тарып тарааның тарылганы районга бир дугаарылга өгөлөн. Ол бригада Молотов аттың колхозка үш хун дүргүдө 150 гектар черге кектараа чаштырып тараан. Тарылганын сөртүтү үзүлгөң-биле чоруткан.

КУДЫМКАР. (Кюми-Пермяцкий национальный округ). Үш районныкы колхозтары кузун тарып тарааның тарылганын кырышкенер. Тарылганы 5—6 хундер дүргүдө өрттөргө дөшт социалистг чарык механизаторларын болгаш колхозчуларын ортузунда калбарып турар.

ИПТИЛАБ, (Телефон-биле). «Большевский» колхозтуң баштаар чериниң июль 26-да болган хуралына мал чөп бөлөкчелер дүргөдөр болгаш дүжүт ажаап алымшкыныга белеткел дугайында айтырыгың талаалган. Сиген шөлдөрине 4 аял машиналарды, 40 кол кадырларды 142 киши аждап турар. Олар 1220 центнер сигени сараатпап, 300 центнер силосу салган.

Бүгү-эвилелдин көдө ажыл-агый делгелгенинде

Россий Совет Федеративтиг Социалистг Республиканың павильону. Фото Н. Грановскийниң. (СЭТА-ның фотохрониказы).

Европаның айыл чок чорун хандылары деп алган Согу-атлантика керезиниң болгаш «европаның камгалаа ниитилеги» организациалары шийчин кызым хандык бөлүгелнишикинерини организациалар дээр АКШ-тың чоруду турар орадажымшыкыны сөөлү үнүч иштинде Барыны Европада күнделгени-биле Совет чазактың ницативаы улам уаг уаг-дулазы болуп бар чыдар. Кызым бөлүк өрге-ажыктарга чыгырткан политикаын чорудуп турар күрүнелерин ол хандык бөлүгелнишикинерин бир алының ницатиле тургузулау өске күрүнелерге уаг тургузулау турар. Совет нотада айтып турарың өзүгээр азыра, ол бөлүгелнишикинериниң организациалары ажаап күеши терман миллиондарын согузуп нече кылдыр ажылаарын орадажым турда, агресчи өнөлдөр-же хуула бар чыдар ылдыг бөлүгелнишикинерин тургузары дайынарже алар чыдар чепсегелнишикинерин өндере бүдүрерине болгаш уластар арасының харылааларын чидилгендеринге чайлаш чок чидер апар.

Совет чазак бодунуң июль 24-те нотазында, коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керезин төлөвезилең—экономика талазы-биле кады аждажылганы дугайында чаз чутула санал-биле доктуруган. Ол чүд дөргө, керезин кижилерини күрүнелер садылганышкыны болгаш күрүнелер арасында өске-даа экономикатын харылдзанын хөгжүдүргөчү улаған хемчегдерге хамдарыштыр боттарында худалык алып дөшт ол тур, ол чорук уластарың амыдырачы өрге-ажыктарына дүгүлү, база тайбың болгаш уластар арасының кады аждажылганын бижылаарына тааржып турар.

Коллективтиг айыл чок чоруктуң ницти-европа системанын тургузары герман айтырыгы шийтирилген таарыштырарын дыка чингедип, Германияны тайбыңга ынакшылым, хамдарышпас болгаш демократтык күрүне кылдыр каттыштырылгала дулаалар ийик. Иници-европа керезиниң совет төлөвезиле ажаа Герман Федераттыг Республиказың-даа, Герман Федераттыг Республиказың-даа, а Германия каттыштырганының соода—чарык аз Герман күрүнениң кижилегенин көрүп турар.

«Прозданын» июль 26-дагы мурнуу чүүлу).

Бүгү-эвилелдин көдээ ажил-агый делгелгезинге партиянык болгаш ССРЭ-ниң чазааның удуртукчуларының чорааны

Партиянык болгаш Совет Эвилелиниң чазааның удуртукчулары эштер К. Е. Ворошилов, Л. М. Баганович, Г. М. Маленков, А. Н. Микоян, В. М. Молотов, М. З. Сабуров, Н. С. Хрущев болгаш Н. Н. Шаталин июль 27-де Бүгү-эвилелди көдээ ажил-агый делгелгезинге чорааннар, павильоннарын, тудугларын, тармакларынык болгаш олурутталарынык экспонат үчүстөктөрүн, ол ичинде салты болгаш мал ажылының фермаларын көргөсөнер.

Партиянык болгаш чакатык удуртукчулары Бүгү-эвилелди көдээ ажил-агый делгелгезинге Коз комитетиниң дарганы, ССРЭ-ниң Көдээ ажил-агый министрин И. А. Бенидиктов болгаш делгелгезиниң директору академик Н. В. Цицин олар үчүн база тайылбыр берип чорааннар.

Павильоннарда, тармакларынык экспонат үчүстөктөрүндө болгаш мал ажылынык фермаларында көдээ ажил-агый тармакчылары—делгелгезинге кырыкчылар боттарынык чедикшинериниң дугайын болгаш делгелгезинге көргөтүнгөн экспонаттар дугайын чутаалан берип турганнар.

Эштер К. Е. Ворошилов, Л. М. Баганович, Г. М. Маленков, А. Н. Микоян, В. М. Молотов, М. З. Сабуров, Н. С. Хрущев болгаш Н. Н. Шаталин кол павильонну-биле, көдээ ажил-агыйнык механик-аппараттарынык болгаш электржидиктелинни павильонну-биле Украин ССР-ниң, Казак ССР-ниң, Грузия ССР-ниң, Ария ССР-ниң, Азербайжан ССР-ниң, Эстон ССР-ниң, Латвия ССР-ниң павильоннары-биле болгаш суг ажил-агыйнык павильонну-биле тодарай таннанынар.

Бүгү-эвилелди көдээ ажил-агый делгелгезинге болгаш, социалист көдээ ажил-агыйнык өздүккө болгаш чедикшинерин, көдөө болгаш союхоз бугурагезиниң жогжулгезинге чедикшинериниң калбаа-биле илеретип турарын партиянык болгаш чакатык удуртукчулары делгелгезин. Ол болза, муракчы дуржулгалык болгаш көдээ ажил-агый өткөргөргө чедикшинериниң чедикшинериниң кайгамчыгыш шакталы болуп турар. Делгелгезинге кырыкчыларын дуржулгалык бугу колхоздарын, машина-трактор станцияларын болгаш союхозтарын ажылынык дуржулгалык калбаа-биле негиздерип берген.

СССР-ниң көдээ ажил-агыйнык улам кылай көдөрүнүн күчүлүт үнө дөт болуп, ССРЭ-ниң Көдээ ажил-агый министрствосу болгаш ССРЭ-ниң Союхоз тармак министрствосу, чер-черинг партия, совет, көдээ ажил-агый органдары Бүгү-эвилелди көдээ ажил-агый делгелгезинге муракчы дуржулгалык болгаш өткөргөргө чедикшинерин калбаа-биле пропагандалаарына болгаш бугурагезинге негиздерип, мергежилди кадрларын белетирерге болгаш колхозтар, МТС-тер, союхозтар болгаш көдээ ажил-агыйнык бугу ажылдакчыларынык арзынык социалист чарышты калбарырына ажылар хууштелген.

Гектар чер бүрүдүн азынгар ажылдак базга 100 гектар тараа тарым черге, шынааларга болгаш оларгага продукцияны максималдык санын ап турар муракчы колхозтарнык болгаш союхозтарнык дуржулгалык улам калбаа көдөрүзүнүн болгаш пропагандалаарынык өргөжөк чугулашык партиянык болгаш чакатык удуртукчулары кичинейткен угуландырган.

Тараа культураларынык белик дүктөрүн чедип алган, күрүнө мурунда кулакталарын хуусаа бетинде күсөлдөрүн хандырган болгаш садым алышынынар чуруму-биле хей санын тарааны сактан муракчы колхозтарнык, союхозтарнык, районнарынк делгелгезинге чедикшинерин дуржулгалык партиянык болгаш чакатык удуртукчулары чакатык удуртукчулары кичинейткен хаара туткан. Делгелгезинге дөтөк көргүзүлгө чөпүр турар Краснояр крайын Береносский район 1952—1953 чылдарда 29.350 гектар шөлдүк бир гектардан-на тараа культураларынык 21,8 центнер ортумак дүждүн чедип алган. Челябинск областың Верхне-Уральский району 1953 чылда чакын тараан кызылчактын 50 муң гектар шөлдүн гектар бүртүзүндө 19,7 центнер дүждүтү алган. Ол-а районун «Петропавловский» союхозу 18,7 муң гектар шөлдүн бир гектарында-из 22,4 центнер кызылчакты ажаап алган. Казак ССР-ниң павильонунда муракчы колхозтар болгаш союхозтар кур черлериниң шөлдөкүн ап турарынык дуржулгалык көргүскөн. Кочетов областың Рузевский районун «Чирмык орук» колхозу 1953 чылда 716 гектар кур черлериниң бир гектарында-из 29 центнер чакын чакым тарым кызылчакты ажаап алган.

Көдээ ажил-агыйнык механик-аппараттарынык болгаш электржидиктелинни павильонунга көдээ ажил-агыйнык үчүстөктөрүн хандырган турар күчүлүт техниканык байлашкын хей азын хейирин көргүзүп турар тракторларын болгаш көдээ ажил-агый машиналарынык хейирлерин болгаш маршаларын көргөн. Кур черлерин болжаырадырына кергезер машиналарынык болгаш чөпөктерин павильонга улам калбаа көргүзүрүнүн өргөжөк чугулашык Кол комитетке болгаш делгелгезинге директору айткан.

Академик Н. В. Цицин тараа культураларынык тармакларынык экспонат үчүстөктөрүн оң болдун болгаш оң ажылдакчыларынык өстүрү үндүргөн №11 кызыл-шөйр хайнааны сорту-биле тааныштырган. Бөрүлгө үчүстөктө оң дүждүн бир гектардан 70 центнери манан турар. Кызылчак-шөйр хайнаан баштай маалдык ногаа чөп кылдыр, э өстү үнөнгөини соода — тараа кылдыр чакын көзөрүп дуржулгалык чедикшинерин чоруткан үчүстөктү ол-а черден академик Цицин көргүскөн. Чурттуу азын-бүрү экиларнык тараан болгаш климат байдаларына дүштүр колхозтарын болгаш союхозтарын ховуларына оң сорту калбаа-биле негиздерип ССРЭ-ниң Союхоз тармак министрствосуна түмөлдөө.

Ногаа үчүстөктө партиянык болгаш чакатык удуртукчулары картофельди болгаш ногаа культураларынык дербес-улаачан олурутталарын, ногаа болгаш бахта культураларынык азын-бүрү белик дүждүтү сортын көргөсөн. Ам азбикша чимистелди, 7 азын гектар шөлдү эгезип турар салты болгаш каттыг үндүштерин тодарай көргөн.

Делгелгезинге азын-бүрү усааларын белик продукттуу мааларын уаг союхозтарга-биле көргөн. Кострома областың Ко-

лхозуун зоотехниги, Социалист Күш-ажылың Маалыры А. М. Лещенко колхозуун мал ажылынык фермаларынк бөлүгүндө тус бүрүндө ортумак-биле 5.012 килограмм сүттүк ферма иштериниң колдонун партиянык болгаш чакатык удуртукчуларына көргүскөн.

Арсенельск областың Колоколов районун «Чаа амдырал» колхозуун зоотехниги П. Е. Фомин хомлогор усаалык иштериниң колдонун көргүскөн. Ол колхозта 100 гектар тараа тарым черлерге, шынааларга болгаш оларгага тамаарыштыр иштеткен-не 4615 килограмм ортумак сүт саалдык 17 иштер бар. «Чаа амдырал» колхоз 1953 чылда 100 гектар тараа тарым черлерге, шынааларга болгаш оларгага тамаарыштыр 762 центнер сүттү алган.

Партиянык болгаш чакатык удуртукчулары болза, рекордчу продукттуу мааларын өстүргөн болгаш делгелгезинге өкчөк делгелгезинге кырыкчылары колхозчулар-биле болгаш союхоз ажылчылары-биле чугулашканынар.

Черкасск областың Золотонский районун «Большевик» колхозуун саанчыны, Социалист Күш-ажылың Маалыры, ССРЭ-ниң Дөди Советиниң депутаты Е. А. Кириченко 1953 чылда оларнык тус бүрүндө ортумак-биле 7865 килограмм сүттү саап алганы иштериниң бөлүп көргүскөн. Чернигов областың Мазо-Деницкий району Киров аттык колхозуун саанчыны М. Н. Столяк сүт саалдыктын ичинде 12.773 килограмм сүттү берген «Золуа» деп шөлдүк иштерин көргүскөн. «Караван» колхозун бригадир, Социалист Күш-ажылың ийи дашкыр Маалыры А. И. Иванов болгаш ол колхозун саанчыны А. И. Смирнова Кострома усаалынык делгелгезин өкчөк иштериниң бөлүгүн дугайын чугулашкан.

Оларнык арзынык чылда 13.572 килограмм сүт саалдыкты берген «Комса» деп иштер оңа ылгалын турар.

Делгелгезинге мал ажылынык бөлүгүн белик продукттуу хойларын, хаванарынк болгаш ССРЭ-де өстүрүп турар чыгы мал усааларынк дөдө төмөкчилериниң экспонаттарына база көргөн.

Ставрополь крайын Лепукский районун «Былз буденшов» колхозунга тамаарыштыр турар канваз усаалынык №171 кошканы «Хой ажыл» деп павильонда оңа ылгалын турар. Ол кошканың дияг дендиз 126 килограмм, ортан чыгы дүктү чылда 23,2 килограмм кырыш алып.

Брасов крайын «Венци-Зара» союхозу 530 килограмм дияг дендиз «Самоучка» деп шөлдүк акыр хаваны делгелгезинге көргөн.

Армавир областың Починковский районун «Дүждү күн» деп колхозтан чык сөөртүрүчү талаа-биле рекорду тургускан, ар чык сөөртү совет усаалынык «Санитар» деп акырык делгелгезинге айт-ылгалына тура көргүскөн. Ол акыр 15 тонна 453 килограмм чыкты сөөрткөн. Москвага 1 дугаар аят заводунун акырык ораччу чер усаалынык «Кватрат» деп акыры 1600 метр хөңдөк черге — 2 минута 8 секунд ичинде өрткөн.

Делгелгезинге өскө-дөө хей-хей экспонаттарын база көргөн.

Социалисттик чарыштын муракчылары

Өвүр районун «Коммунизм орук» көдөө ажил-агый артынын колхозчуларынын социалисттик чарышынга ила коммунистер муракчы ролян көргүзүп турарлар.

Илагык чыгык коммунист иш Бүр-бужай 76 ден 76 кууну алган. Коммунистер чыгык боттары иччаар ажилдарына кыстагаратынмай, а чарыштык организациялары болуп келгенер. Оң ачыкында күш-ажылың калхозчу муракчыларынык түрөлдөк өстүр турар.

Болжочу маалымнарлар иш Курта-оод 208 ишкүдөн 247 аяныш, иш Балдыр 199 койдан 234 хураганын, иш Соуса 62 иштен 62 бышаны алган. Олар маалын баш санын өстүр талаа-биле социалисттик дүждөлгөри шап иччаар күстөтпешан, ам малдык продукттуун белидериниң планын илаыла күсөдөр дөш денсөөжин турарлар.

Т. САРЫГ.ООЛ.

Колхозун төвөлерин өстүрүп турар

Эрки районун «Чаа орук» колхозуун төвө малынык кадарчыны иш Н. Баева төвө малды өстүрүрүн талаа-биле аю ишпелгелгезин ажилдап келген. Оң колдонда колхозун 70 ажал төвөлөр бар болгаш оларны күш-иладан өск, сөмөш шырык болуп турар.

Бо чакын ол төрөң 15 төвөлөрүнүн болжаланарын илаи калган алган болган ам төвөлөрүн Мутур, Ак-Дөг деп черлерде оларатын турар.

А. БИВИН.

Эки ажилдыг почтачы

Току районун «Май 1-ин» колхозта почта джакчыны иш Ш. Лосан Тора-Хенден «Май 1-ин» колхозту таарык Сметык-Хемге чедир 75 километр черге ай санында-ла ооладанын чокка 4 удаг почтаны чедир берип турар.

Эш Лосан болуун оошанкан ажилына даярмалгалык болуп, конунк илаелени хандырып, оларнык өстүр, сөктүл чарыгаларын өй-шоалда өлөрлөгө хуушдө берип, ак-сөктөлдө ажылан турар.

К. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Дуржулгалык хойжу

58 харлыг Сеге-Мижик Эркиниң Качык болган Балыктыгынын тайга сымдарына өзөөш мал азырап, конкула амдыралга калык бергелерин көрүп чораан 1952 чылда Каз-Хем районун Тере-Хөд «Большевик» колхозту кежигуну болуп, мал ажылынга кирген.

Эш Сеге-Мижик болуун оошанкан ажилына ак-сөктөлдө болуп, ичинни маалынк бөл салын өстүрүрүн талаа-биле кызылчак ажилдап келген. Ол болдуна бижылган 273 баш хойларын кыштан чидирит чокка менди ажаап ап, бо чылын төрөң 200 баш хойларыны хураганнарын бүртүрү-биле камгалып ап шыккан.

Эш Сеге-Мижик кыны улау маалына 2 калжааларын тулуп, 82 гө черинг сөгенин көшпү турар.

В. ДУУНАЯ.

Тарааны чогуур өйүндө, чидирит чокка ажаап алыр дээш

Суг-Хөд районун «Большевик» колхозунун чогууда чалай дүктү өстүргөн. Болжочулар тараа ажаап алышынык чогуур өйүндө чидирит чокка чорудары дөш шудургу бөлөктөни турар. Тараа кестирер машина, триер, 2 сортпрова бүрүп септетинген. Алытык тараа бастырар машина ажилдарына бөлөк, 18 терге бар. Күрүнөгө дүжаар, колхоз скандатарына улар тарааларын сөөртү 10 чаа хаардактар кылган.

Суг-Асында тараа белеткек пункттузунче тараа сөөртүр бир автомашина түртүчү ажилдар, машина-биле сөөртүр тарааны савалар 60 ажал шөлдөйлөр бар. Ажил-агыйнык үрүкөк дериг-херекселерин болгаш демир, мыш хууруктер оон-дөө өскөдөр четчир санын бар. Уреян тараа улар болган чөк продукттар шыгжаар ийи скандаты септелген дөдөлгүн. Эштер Димчик, Семён-Найым оларнык энеолары ийи чаа серилгет илаанын тулуун доолуп турар.

Ишек-Даш үчүстөктө кол шаң МТС-тиң дулаачыны-биле механик-аппараттар турар. Ол шаңга «ОС-1» деп тараа аржаалар машина, «ВС-2» деп ийи сортпрова, а ол ишкан чык чүдүрер транспортёр ажилдап турар. Анаа ажилаторлар база тургустунар. Бо бугу белеткек болза, колхоз өск шынаарык тарааны дүрүнөгө хуусаа бетинде бүрү дүжаарына болгаш тараа культураларынык үрелешерини план бугулар урун алырына арганы бээр.

Н. АСОНИН.

Чаа дүжүмүң тараазын хуулап алырынга белемкенген

Каз-Хем районун колхозтарынык ховуларын чалай дүктү өстүргөн. Көдөө ажил-агый ажилдарынык чарышталыгы үнө—дүктү ажаап алышынык болган бүртүрөгө тараа дүжаалдан улаас өгөдөр.

СЭКН ТБ-иң ийи Пленумунун шийтпирлеринге сорук кирген ховунуң ажилчылары тараа ажаап алышыныкка белеткек дүргөн доозар, дүжүттү кыска хуусаа, чидирит чокка ажаап азыр, тараа болган көдөө ажил-агыйнык өскө-дөө продукттарынык белеткектериниң күрүнө планын хуусаа бетинде доолур болган ажыр күсөдөр дөш оңа ичкөнгөйин салып турар. Сарыг-Септе иш Н. Полев директоруна тараа белеткек пункттуу 1954 чылдык чаа дүжүтүн тараазын хуулап алырынга белеткен алган. Районун шүтүт колхозтарынык күрүнөгө дүжааган бугу тараазын урун шыгжаарына чөкчир болган ишкери кемчөөлдүк скандатар бар.

Арыгалыгына күрүнөгө дүжаалыгына тарааларын баксыртпас, эки кадалалар төлдөк, тараа белеткек черинг ажилдакчылары салдарынык септелгезин көчүт хынаачылык, баш бурунгаар дооскан. Алар хоралакчыларына улар скандатар даярдыгына бүрү чорутууган болган оларнык ишти аргыланынган. Тараа аржаалар кайтот, триер, ветротон дөө ишкан оон-дөө өскө 7 машиналары септелген доолдуган. Тараа белеткек пункттуңга дүжаалыгына тараалар ооладанын чокка арыгалыгына турар.

Бүртүрөгө тараа дүжаалдынык үзүндө

Н. КУНДУП.

Эштер Лазарь-оол, Икметьев олар тараа көдөр машинаны, көдөө ажил-агыйнык өскө-дөө дериг-херекселерин эки сөптөөр.

Ол ишкан ажил-агыйнык дериг-херекселерин сөптөөрине А. Ондар, Айлыгык олар ишпелгелгезин ажилдаш. Хову бөлөлдөкүн бригадир эш Б. Ондар механик-аппараттар шап кылырында 10 кижини тускайлап тургускан. Көдөө баштаар чери МТС-тин агрономунун илжылгези-биле тараа ажаап алышыныкы дугайында ажилчыны планын чогаалып кылган. Көдөө оң план бугулар дүктү ажаап алышыныкы 20 ажал хуулуно доозар болган күрүнөгө тараа дүжаалдыны сентябрь 1-ге чедир бүрүп күсөдөр. Тараа ажаап алышынык чогуур үнөндө дөдөр, ажил нормалын хуу-бүртүдө ажыр күсөдөр дөш колхозчулар социалисттик чарыштын хуушдөлгөри алган.

Партия организациясы (секретары эш Өргө) тараа ажаап алышынык үзүндө колхозчуларынык өртүгүн тайылбыр ажилын чорудар агитаторларын баш бурунгаар тургускан, оларны доонугулар, плаваттар бажырчыче, күндүлөк, көргүзүт сабыраларын тургустурагези органик-аппарат. Комсомол организациясы (секретары эш Контур-оон) комсомолчуларын тус-тус ажилдар черлеринге таарыштыр хуулаган, комсомолчу агитаторларын тускайлап тургускан болган бөсөдө, дөчүлгө болган делгелгезин чорудар талаа-биле оларга тодаргай сургаалды берген.

Н. АСОНИН.

Көдөө ажил-агыйнык делгелгезинге чарыштын муракчылары

Эштер Лазарь-оол, Икметьев олар тараа көдөр машинаны, көдөө ажил-агыйнык өскө-дөө дериг-херекселерин эки сөптөөр.

Партиянык болгаш совет эвилелиниң чазааның удуртукчуларының чорааны

Партиянык болгаш Совет Эвилелиниң чазааның удуртукчулары эштер К. Е. Ворошилов, Л. М. Баганович, Г. М. Маленков, А. Н. Микоян, В. М. Молотов, М. З. Сабуров, Н. С. Хрущев болгаш Н. Н. Шаталин июль 27-де Бүгү-эвилелди көдээ ажил-агый делгелгезинге чорааннар, павильоннарын, тудугларын, тармакларынык болгаш олурутталарынык экспонат үчүстөктөрүн, ол ичинде салты болгаш мал ажылының фермаларын көргөсөнер.

Партиянык болгаш чакатык удуртукчулары Бүгү-эвилелди көдээ ажил-агый делгелгезинге Коз комитетиниң дарганы, ССРЭ-ниң Көдээ ажил-агый министрин И. А. Бенидиктов болгаш делгелгезиниң директору академик Н. В. Цицин олар үчүн база тайылбыр берип чорааннар.

Павильоннарда, тармакларынык экспонат үчүстөктөрүндө болгаш мал ажылынык фермаларында көдээ ажил-агый тармакчылары—делгелгезинге кырыкчылар боттарынык чедикшинериниң дугайын болгаш делгелгезинге көргөтүнгөн экспонаттар дугайын чутаалан берип турганнар.

Эштер К. Е. Ворошилов, Л. М. Баганович, Г. М. Маленков, А. Н. Микоян, В. М. Молотов, М. З. Сабуров, Н. С. Хрущев болгаш Н. Н. Шаталин кол павильонну-биле, көдээ ажил-агыйнык механик-аппараттарынык болгаш электржидиктелинни павильонну-биле Украин ССР-ниң, Казак ССР-ниң, Грузия ССР-ниң, Ария ССР-ниң, Азербайжан ССР-ниң, Эстон ССР-ниң, Латвия ССР-ниң павильоннары-биле болгаш суг ажил-агыйнык павильонну-биле тодарай таннанынар.

Бүгү-эвилелди көдээ ажил-агый делгелгезинге болгаш, социалист көдээ ажил-агыйнык өздүккө болгаш чедикшинерин, көдөө болгаш союхоз бугурагезиниң жогжулгезинге чедикшинериниң калбаа-биле илеретип турарын партиянык болгаш чакатык удуртукчулары делгелгезин. Ол болза, муракчы дуржулгалык болгаш көдээ ажил-агый өткөргөргө чедикшинериниң чедикшинериниң кайгамчыгыш шакталы болуп турар. Делгелгезинге кырыкчыларын дуржулгалык бугу колхоздарын, машина-трактор станцияларын болгаш союхозтарын ажылынык дуржулгалык калбаа-биле негиздерип берген.

СССР-ниң көдээ ажил-агыйнык улам кылай көдөрүнүн күчүлүт үнө дөт болуп, ССРЭ-ниң Көдээ ажил-агый министрствосу болгаш ССРЭ-ниң Союхоз тармак министрствосу, чер-черинг партия, совет, көдээ ажил-агый органдары Бүгү-эвилелди көдээ ажил-агый делгелгезинге муракчы дуржулгалык болгаш өткөргөргө чедикшинерин калбаа-биле пропагандалаарына болгаш бугурагезинге негиздерип, мергежилди кадрларын белетирерге болгаш колхозтар, МТС-тер, союхозтар болгаш көдээ ажил-агыйнык бугу ажылдакчыларынык арзынык социалист чарышты калбарырына ажылар хууштелген.

Гектар чер бүрүдүн азынгар ажылдак базга 100 гектар тараа тарым черге, шынааларга болгаш оларгага продукцияны максималдык санын ап турар муракчы колхозтарнык болгаш союхозтарнык дуржулгалык улам калбаа көдөрүзүнүн болгаш пропагандалаарынык өргөжөк чугулашык партиянык болгаш чакатык удуртукчулары кичинейткен угуландырган.

Тараа культураларынык белик дүктөрүн чедип алган, күрүнө мурунда кулакталарын хуусаа бетинде күсөлдөрүн хандырган болгаш садым алышынынар чуруму-биле хей санын тарааны сактан муракчы колхозтарнык, союхозтарнык, районнарынк делгелгезинге чедикшинерин дуржулгалык партиянык болгаш чакатык удуртукчулары чакатык удуртукчулары кичинейткен хаара туткан. Делгелгезинге дөтөк көргүзүлгө чөпүр турар Краснояр крайын Береносский район 1952—1953 чылдарда 29.350 гектар шөлдүк бир гектардан-на тараа культураларынык 21,8 центнер ортумак дүждүн чедип алган. Челябинск областың Верхне-Уральский району 1953 чылда чакын тараан кызылчактын 50 муң гектар шөлдүн гектар бүртүзүндө 19,7 центнер дүждүтү алган. Ол-а районун «Петропавловский» союхозу 18,7 муң гектар шөлдүн бир гектарында-из 22,4 центнер кызылчакты ажаап алган. Казак ССР-ниң павильонунда муракчы колхозтар болгаш союхозтар кур черлериниң шөлдөкүн ап турарынык дуржулгалык көргүскөн. Кочетов областың Рузевский районун «Чирмык орук» колхозу 1953 чылда 716 гектар кур черлериниң бир гектарында-из 29 центнер чакын чакым тарым кызылчакты ажаап алган.

Көдээ ажил-агыйнык механик-аппараттарынык болгаш электржидиктелинни павильонунга көдээ ажил-агыйнык үчүстөктөрүн хандырган турар күчүлүт техниканык байлашкын хей азын хейирин көргүзүп турар тракторларын болгаш көдээ ажил-агый машиналарынык хейирлерин болгаш маршаларын көргөн. Кур черлерин болжаырадырына кергезер машиналарынык болгаш чөпөктерин павильонга улам калбаа көргүзүрүнүн өргөжөк чугулашык Кол комитетке болгаш делгелгезинге директору айткан.

Академик Н. В. Цицин тараа культураларынык тармакларынык экспонат үчүстөктөрүн оң болдун болгаш оң ажылдакчыларынык өстүрү үндүргөн №11 кызыл-шөйр хайнааны сорту-биле тааныштырган. Бөрүлгө үчүстөктө оң дүждүн бир гектардан 70 центнери манан турар. Кызылчак-шөйр хайнаан баштай маалдык ногаа чөп кылдыр, э өстү үнөнгөини соода — тараа кылдыр чакын көзөрүп дуржулгалык чедикшинерин чоруткан үчүстөктү ол-а черден академик Цицин көргүскөн. Чурттуу азын-бүрү экиларнык тараан болгаш климат байдаларына дүштүр колхозтарын болгаш союхозтарын ховуларына оң сорту калбаа-биле негиздерип ССРЭ-ниң Союхоз тармак министрствосуна түмөлдөө.

Ногаа үчүстөктө партиянык болгаш чакатык удуртукчулары картофельди болгаш ногаа культураларынык дербес-улаачан олурутталарын, ногаа болгаш бахта культураларынык азын-бүрү белик дүждүтү сортын көргөсөн. Ам азбикша чимистелди, 7 азын гектар шөлдү эгезип турар салты болгаш каттыг үндүштерин тодарай көргөн.

Делгелгезинге азын-бүрү усааларын белик продукттуу мааларын уаг союхозтарга-биле көргөн. Кострома областың Ко-

лхозуун зоотехниги, Социалист Күш-ажылың Маалыры А. М. Лещенко колхозуун мал ажылынык фермаларынк бөлүгүндө тус бүрүндө ортумак-бил

Школалар септелгезин дүргедедир

Коммунист партия болган Совет дахк улус өөрлөдөлгөсүнүн көрсөткөчү, мына ушундан бистин келер үеине ачык салгычтарын коммунист Буга кижилеринин көрсөткөчү доктаамал сагын човашкынын илгерилеши, бистин тургаларымыска өөрлөнүшүнүн бүгү байдаларын тургузуу берген.

Бистин чуртувуста совет школа, оон өөрлөнүшү болган аймактыкларын совет кижилерин сагын човашкыны-быле сыйрып жүрөтөлгөнүн.

Школаларга өөрлөдө-кижизилдигин аймактык деңгээлге мөөн соңгаар улук белгилерине чыгуу чүдүлдерин бирөөн—школаларын чаа өөрлөдө чыгыша чогуу үеинде бек шымарыг белгелөөрү болур. Улук-Хем районуну чамык школарын өргөн чыга болдогарга, бо чымыр дүргөн темпир-биле белгелештин турар. Чамык, Шаган-Аргындын № 2 ортунак школанын кол септелгези доогуулар болган ам чугайларын аркан. Ол школанын интернаттарын сугуулары бүрүн септелгези, өрөөдөр чугайлатынган болган шымары доогууларын. Ам илде иштиги үрүмкө септелгези чоруп турар. Ол иш-чак хуорайда № 1 ортунак школанын септелгези чаа шымын чоруп турар. Чалгынды чеди чыг школаны (директору эл Д. Монгуш) өрткөн өөрлөдө чыгы адегеринге чедир белен эмес турган болза, бо чымыр өөрлөдө чыгы төнөрү биле-ле септелгези өгөдөш, амгы үедө белк шымарыг чоруп турар. Хайыраканда өө школаның (аргелекчи эл С. Шивит) септелгези чаа багай эмес чоруп келген.

Ол школаларын септелгезинге мыа суну Советтер болган колхоздор баштаар чедери доктаамал дуадамачын көргүзүп, септелгези аймактык доогуулар колхозчу тугуу-жураларын хейу-биле кижиритирип келгени деңгээлдерин чыгуу.

Индиг болза-даа, районуну школаларын эл көрсөткөчү септелгези аймактын көчүчү өөрлөдө чыгы төнөрү биле чоруп турарын белгелештин баар учур чок. Ленин аттыг колхоз (даргаам Кочук), (школа аргелекчи турган Анай-оол) школа септелгезин көчүчү чоруп турар.

Совет хоойлуга таарышпас үүлгедиг

Захар Иванович Трмасовту 1953 чылды апрельде Барыин-Хемчик району (баштаар чедери даргаам эл Эректол) «Комсомол 30 чымы» колхозта магазин өргөлдөдөгөн чорупуулар.

Чаа келген аймактык колхозчу ишчилер үстүдө илгеринен сорууларын күтүздөр деп улук өдөгө-биле элекче хууш алган. Танышкы белгере ол коммунист болган, шымын-ла бүзүрөдиг, дээр аймактык болурун колхозчулар баштайгы үедө чоругаар-биле: «бистин салгычтын амыл ам өшкүн»—деп чугаалык турган.

Идега өзүлүгөн, каш-ла хонуга аймактын сөөдө элтин булуугу арм илгериле келген. Ол чүдө күш-ажыг чурумун үрөп, хергелекчилерин чөптү негеделерин хандырбайн турар эмес, харын совет хоойлуга каржи хулуганыг херектерин бени үдөгөн өгөдөш. Оон чөтөстери элди акырында хууду саналдар, иштинин хуурадарына шүгүмчүдөдөр чеже болган дөр. Колхозта парторганизациянын хуурамына бежигүн талам-биле 2 катап көргөн турган.

Номчүчүлүгүн көчөтөгөн бугадырып сөздөтпайн, Трмасовту чурум чок байдаларында чамык чөтөстери көргүзөт. 1953 чылды апрельде колхозчу Биче-оолдун 12 харыг огуу Дарай-оол чигир садкы алмыр-биле магазинге барган.

«Чүгө ведий? Чүгө өрөөдөр дөш көлгөн-дир сен—дөш, дөшү бичин оодун мөңдүрүүндөм хөдөшкө бөдүндүр туткаш үдүрү оштакан. Огууңу мгулаанын дөшкөн келген, оон амыл чыдаганмын толгарбайн айтыргар, Трмасов калды-даа тайылар бербеин, харын херезең кижини бааы өстөр-биле дөра көрүң.

Совет садыгын культуразы дээш демисежир

Чаттыда Киров аттыг өнөө аймак-агай арделинде магазинин бажынын 1949 чылда туткан, бөдү чаа болза-даа бо аразында чыгыш-лаа катап септелгез болган, боон чугайлабайн турар. Магазинин арг-шөвөрү мыка четпес: дөшгөл салган бараанарын өңү дөшкөр эсперидеринке болугуар, мадам хират. Бо дугайында Улук-Хем районуну баштаар чедиге хергелекчилер:

Пекарняны дүргөн ажыглага кирер

Чаа-Хөл районда Молотов аттыг колхозтуу стурунга хаб бижылар черин ийн чамык мурунда-ла тудуп өгөдөш турган. Бо аразында ук хаб бижылар черин чүгө бажынын, сугууун туртуууп алган, иштжи дөргөлгөн аймактык, ылачкы хананын транзалоп, чугайлаваан, кышымы болган шымары чаа кылдын:

«ШЫНЫЧ» МАТЕРИАЛДАРЫНЫН ИЗИ - БИЛЕ

«Арагачы агентилер-төлөөлөр»

Мындыг өгө-биле бо чылды июль 10-да чыгы № 137(3074) «Шы» солуга Улук-Хем районда Хендерге көдө Советке командировкалап барган иштер боттарынын кылза чогуу харысаалгагы амыл багай күтөдөн, белгелешин арагалал, чурум үрөп турган дугайында парлатынган фельетонну СЭК-нин Улук-Хем райкомунуң бөрөөнуга чугаалажы:

нин көчүчү оозун чөртүп келген. Септелгез аймактык-биле 10 кижилерин тускайлар деп көргөн тургаж, херек кырында чүгө үш кижиле аймактык чыдаан, септелгези хергелекчилер тулу малаан аяк-ла тайгада хөдөөр. Эйлг-Хемде Сталин аттыг колхозта өө школаньк белгелеси тергини багай. Оон аргелекчи эл Кара-оол чамык өттүр анаа-ла олутпай чылаан. Маленков аттыг колхозта школаның септелгези чүгө ам чаа өгөдөш турар. Шаган-Аргынды суну Совади (даргаам Шудууаев), Хайыракан суну Совади (даргаам Сыгыр-оол) Бач-Чыраа суну Совади (даргаам К. Хойтбаа-оол) база чамык колхозтар баштаар чедери школаларын чаа өөрлөдө чыгыша чоруп турар.

Райлетуру кобинизды школаларын болган интернаттарын дөргөлгезинге хергелекчилер чамыктын улуу-биле хокудатын, хергелекчилерин хөдүн өрттөр кулу шымарыг белгелеш турарын база демгелез чогуу. Ол иштан школаларын туду, септелгезин өй-шанада ахмаалырыр талзы-биле районуну сан кылдын олаа хокудатын, сан-хөө айтыргаларын талам-биле айтырып тургузуп келген школалар директорларын, суну Советтерин даргаларын мыа хөй шымарды малаан, шымажыр аажок бюрократыг байлалды амыгаз чедир көргөтүшөан турар.

Бир эмес районуну сан кылдын школалар ахмаалырылганын бо хөдөр «шнитпирлөөр» чүгө болза, школалар белгелешине улук шымыты таварыштырары чугаак.

Ам чоокку сорууга болза, школалар септелгезин херези бирги чегеге туртууун, бүтү-ле белгелеш аймактын августун 15-чыл бетинде доозарын дөш амыкчын чөптү өртүдүгөн социалыг чарышты маабартымы, массаны күжүгү, транспортту чок мобиллаастаары болур.

С. ДУКЕЖЕК.

Совет хоойлуга таарышпас үүлгедиг

оон магазинден үерин шымыгы негел турган. 1953 чылды июльдуң төнчүгүндө, колхозтуу Аныгында маш белеткеп турар бугадырышы хергелек чүдүлери садын амыр дөш бызачы Ойду магазинге келген. Садыг халыкчыл. Ам аякчаар, ирак чедер келген кижиле дөшү чоруп чоруп аржажак болганда, хүндүсүнүн 12 шыктан кижиле 5 шыкта чедир манаан, сурап. Ужурун чугаалааш, хергелекчүдөри садын амыр сорууга-биле Ойду салгычтын бажыныг барган. Мөдөрдөр аргаалаан, мындыг олурган. Айтырыг бени тургуспаин чорда, Трмасов уктугү туруп келген:

—Херез чүд! Мөөн үд!—дөш сөөдө чык-ла кылган. Холуга дамыг, белгелешкел келген Трмасов хиличче чок хергелекчилик бажынын куйгалын чара манаан болган. Ол айтырыг база-ла манаар түндөз чөй өргөн.

Бо чылдын январды колхозтуу чыгычым Чынычпай чүгө садын амыр-биле хүндөрд манаан, Трмасовтуң бажыныга баарга, ол кижини 250 метр чедир ойдаткан. Шаң мындыг байдалга колхозчу коммунист Данын база таварышпай. Совет үедө Трмасов 4 метр азырап алган, оон бажыныгын чыныга кым-да чоокушулаас болган.

Бо бүгү байдалар районун баштаар чедиге билигирин турда-ла хөчөгө албайн келген. Ол мыкшак коммунист мөө шымарын мыкшынын турар Трмасовту үдөгүндө колхозта парторганизациянын хуурамын доктаамал толгарай айтырган турбуже, Барыин-Хемчик партия райкомун (секретары эл Сангай) маш айлар өрткөдө хандык-даа түндөк үндүрбейн турары канчал-лаа таарышпас.

К. ООРНАК.

Совет садыгын культуразы дээш демисежир

ден чеже катап санал кижирбөөн дөр. Магазинин шаң мындыг саянтар чок байдал мыа аймактык турар кижилердин шүүт хамаржыры билигирин. Мөөн мурундуг турган Сөндөж болган амгы өргөлдөчү Спирин оларын хамык-ла чөптү чөптү саналын херекке албайн келген. Бо дугайында райондан сонугар өңөрү чугула.

Ш. ВЛАДИМИР.

Пекарняны дүргөн ажыглага кирер

мөөн, ам харын иштине мал кирип, чаа болза, сут-Хөл районуну Бора-Тайга көдө Сведиян хаматтымы. Ол 1953 чылга чедир аас-кежиктиг болуп, өг-бүдөсүнө ийн үрүлгү-ла болган.

Өг-бүдө дугайында бистин чуртувуста салгы салгышкын болган чөртүч болбас көрүм-чурум турбуже, О. Очур-оол ону үрөп туруп берген. Очур-оол аар-берге зарыг калдын калыш, шериг албанын даа турар бир кижини кадам-биле тамык-биле чогуу хөчөгө хүдөлгөн деп СЭК-ниң Улук-Хем райкомунуң секретары эл А. Градобоев дыктылаан.

Делегейниң бирги дайымын өгөдөн хүндүн бээр дөшө чык болур. Оон үеинде улустар киж болган материалдыг үнелиг чүдөдөр тамык-биле канчаар-даа аажок улук чидиргелерге таварышкан ол империализм, ажалелчи дайын империализм үеинде капиталист иштилелдин көгүдөсүнүн бүгү чорудулуш-биле белгелештинген.

Дайыныч—капиталисттин чайдан чок өдөргөчү, оон өлгөн чок чөртүдөзөриниң илгерилешкини. Империализм үеинде капиталист системаның ниити Еразияның илгерилешкини болган делегейниң бирги дайыны делегейни болган саядар-хамаржылагын камыларын кол-кол империализм белгелешкининин аразында катап үдөжү дөш чорутуун турган.

Ол дайынын империалисттер улустардан көчүчү чамык-биле баш бурунгаар белгелешкен. Мыналар ажыг кижиле чуртталыг 34 күрүндөр өчө кияр тыртыр бергенер. Ук дайынын камыс үндүргөн өң-не илгерилеш рольду герман милитаризм ойнаан.

Дайын болурунун мурунда Европа болза, бот-боттарыга удур туруп турар күрүндө шериг белгелешкинини кылдыр чарылган. Эге-бөжүндө австригерман белгелешкинин тургузган, оон соостында Германия, Австри-Венгрия болган Италия (сөздүрүдү Антантаның таламынче шылчон) кирген, мычарга оон соонда үш таламг эвиле (Антанта) тургустунган, ол Англияны, Францияны, Россияны каттыштырып турган. Сөздүрүдү Антантаның таламынча АКШ база кирген.

Ажыгыч чоңарнын улук баштычын В. И. Ленин дайын өгөдөрүнүн ирак мурунда-ла мынча деп бижээн: «Дайыны хөдөлгөчүлөр ийликке амы чондан чарык амылаанган касталар чоруп турган мындыг үеде катап өгитимес кылдыр көңгөш-биле өрте берген. Дайынын ам улустар чорудуп турарлар...» (Чөп., т. 3, арка 34).

Шымын-ла, бир эмес шаанда дайынар чедө эзөөн кызым болуп, кызыгарлатынган хөчөдөдиг болган дайындашын турган армияларын сан эзөөн маш чус муң кижиден ашпай турган болза, 1914—1918 чылдарын дайынын дөраи-на бүгү делегей характалыг болуп, бүгү континентилерин хаара тулуш, хөй миллион массаларын мобиллаастаарын негел берген.

Дайындашын турган таламдарын армияларын мобиллаастаарыгарын ниити саны мынакын көрбөөн чугайга чедир—74 миллион солдаттар болган офицдер болуп турар.

Делегейниң катип хуваажыры дөш үчтеги дайынын империализм чурттарын сан-хөө эзөдөр болган помещиктер тоолду чүгө дөш өңгө-халажок дайын ажык-кочкаашын ап турганнар. Капиталист монополиялар улустарын хамык-ла болган качыгыл-тургөдөдөргө эдөдөр байып, улук хөргөң-лошкуду мөңгөш ап турганнар. Дайынын бүгү аар-бергес ажыгыч чоңарнын өктинге салдыган. Агрессорларын хан төгүшүгүнүг авантюризм кижиле төрөгөтөгө улук чидиргичин таварыштырган, оон түндөлдө 10 миллион кижиле элген болган 20 миллион кижиле бажыгыларын, бергини бежелген.

В. И. Ленинниң тургусканы болган социализмдин бөжөмөстөр партияны социализмниң болган интернационализмдин хөргөңгө тулууга чедир шычы делегейде тарчатып партия болган. Дайынын, табылгыны болган революциянын айтырыгыларын тамык-биле Ленинниң теориянын база тактикасын хамык чок удуртута болдурунган, бистин партияны чөптү эмес империализм дайынын чөптү дайыныг хуудуруп киирери дөш помещиктерин болган капиталисттерниң арге-чагырганын дөшүрү дөш бижир туруштугу болган хамык чок демиседди кабартан чоруткан.

Бөдүнү партияныга удуртуткан, делегейде өң-не революсочу орус пролетариат күш-ажыкч тарамыннар-биле аяладежик амыл, бүгү-делегей империализмниң илгерилешкин бир-ле дугаарында үөш шыкан. Ол, империалисттерин арге-чагырганын дөшүрүгөш, совет арге-чагырганын тургускан, бистин чуртувусту империализм дайынын үндүргөн, оун национал катастрофадан камгалап алган болган кижиле төрөгөтөгөн төгүзүгө чаа үеин—капиталисттерин бөстүп дөшүргөн болган социализмниң тийлөөрүнүн үеини өгөш мөдөжөөн.

Мычылза-даа делегейниң бирги дайынын уруктары герман империалисттерге база ол шыкан АКШ-тын, Англиянын, Францияның империалисттеринге көсөмкө болбас. Делегейниң бирги дайынын доогуулангыч дараамдык хүн империалисттер лагерге делегейниң ийги дайынын белгелешкен. Американың Каттышкан Штаттарынын «өзликчө» дөшкөчүлөк-биле Германияны шериг үзөтүрүгүнү күжү хамык хуусаада катап тургустунган болган улам мыа хөчөгө, агрессивияның улук машинамы чаа техниктиг үдөсүнө катап төртүргөн, Гитлерниң камчараан фашисттер болду арге-чагыргата кирген. Илгерги антисоветтиг уламышкынын боттадырышпаан, АКШ-тың болган Англияның чамыгыччы бөдүстери делегейде бирги социалисттер күрөсө герман империализмни мылааар деп кордап турганнар. Хандыр көрүшкүн чок мындыг политика делегейни ийги дайынын дүргөн тылтып үеринге чидиг болган.

Америк доллар-биле чөмөргөтөген немеш-фашисттер агрессорлар кыска хуусаада бүгү Европаны куданын алган болган чүгө оон соонда Совет Эвилелинче оордоорбечи халдаашкынын кылганнар. Ичканга герман милитаризм үш он чылдардан эзөөн үеин дүргүзүдө улустарын тооурдышыктын дайыныгы ийн улак кийр тыркан.

Делегейниң ийги дайынын хөчөөлө кижиле төрөгөтөгөн төгүзүгө билигирин турар дайындарын ирак ажыг турар. Ол дайында 60 ажыг күрүндөр, чөп бөмбүрүздүн чонугун бештич дөрт кезин кирешкен. Дайындашын турар лагерлерге 100 миллиондан ажыг кижиле мобиллаастаатынган турган. Мурунда өрткөн дайындардан ылгалыштыр ол дайын болза, моторун дайын болган, ийн таламдарын шеригери массалык болган иж-бүрү дайынын техника-биле хандыртынган турган.

Чөптү табылгынын тургузары дөш, агрессияга удур демиседди колду аар-бергесин СССР бөдүсүн өктинге чүктөн өрткөн. Алардыг Коммунисттер партияга удуртуткан совет улус болган оон шыгарай Армияны болза Далай Фоду, Гитлер Германияны болган империалисттер Японияны чыгач-шалкан, бөдүсүн Төрөөн чуртууну хостогалык болган хамаржылап чоруп аар-берге тулуучуларыга камгалап алган, Европаның база Азияның улустарын фашисттер куданышыктын кыжанын хандыртып чыгылган.

Чөптү табылгынын тургузары дөш, агрессияга удур демиседди колду аар-бергесин СССР бөдүсүн өктинге чүктөн өрткөн. Алардыг Коммунисттер партияга удуртуткан совет улус болган оон шыгарай Армияны болза Далай Фоду, Гитлер Германияны болган империалисттер Японияны чыгач-шалкан, бөдүсүн Төрөөн чуртууну хостогалык болган хамаржылап чоруп аар-берге тулуучуларыга камгалап алган, Европаның база Азияның улустарын фашисттер куданышыктын кыжанын хандыртып чыгылган.

АКШ-тың чамыгыччы бөдүстери Европаны ийн дугаар фронтуну аймактын үр үеде үдөп келген болган дайын чорудуугалыктын кидин тулуш үеинде америк шеригер хөдөлгөчүлөк кирбейн турганы билигир болгай. Американың реаксылыг бөдүстери дайынын өң-не улук ажык-кочка болу чүдү кылдыр көрүп турганнар. Эң улук америк монополиялар дайынын 5 чылдарын дүргүзүшө, долу эмес жөдө-биле амырга, 52 миллиард доллар артыг ажык-кочкаашын алганнар. Америк армияларын дайынын күжүнигикинигерге чурму хамаржырыла дөргө, оларын дугайы мындыг чижектеп бени көрүп болур. Делегейниң ийги дайынын ниити чидиргелер 27 миллион кижиле кылдыр санынын турар. Оон иштине АКШ-тың чидирини шуну 314 муң кижиле, толгарайларга, транспортка катастрофа уржундан болуу турар АКШ-тың чыл бүдүгө чидиргелеринде эзөөн бөдү турар-дыр.

Төгүтүң дүргүлүшканын өөрелин турары-биле амырга, империализм агрессия болза, империализмниң узуткап чок кылдыр хүндүгү айтырымы кылдыр улам-на иштитиргип тургуп турар мындыг күштерин күчүгүгү кудуртушкунун чайдан чок болдулар. Делегейниң ийги дайынын түндөлдө социализм болган демократияны күштери хөчөөл чөк өңүп, бижыккан, империализмниң болган реакциянын тургуштары көшкөн. Европаның болган Азияны мыа хөй чурттары капиталык системаның адырыган, оларда улук демократтыг өзү-чурумлар дөштөгөннүн. Табылгынын, демократияны болган социализмниң 900 миллион кижиле чуртталыктын күчүгүгүгүгүгү тургустунган.

Делегейниң чаа дайынын америк болган өскө-даа ол медийг камыкчыларын херекке албанын орадалыг турары, төгүтүң уруктары мындыг-дыр. Делегейниң ийги дайынын доогуулар хүндүн бөөр он чыл бени өрткөн, а дайын авантюризмниң сонугаркычылар СССР-ге болган улук демократиянын чурттарына улук чаа агрессия планларын камып белгелеш турарлар. Делегейде тергилешкин дугайын күзөп бөдөп турар АКШ-тың реаксылыг чамыгыччы бөдүстери өшө чурттарын херектеринге чаа чөпү-биле халагарлап, делегейниң мыа дайынын белгелешкенин политикамын чорудуп турарлар. Америк империалисттер герман болган япон милитаризм дүргөн темпир-биле катап тургузуп, эдөдөр хөсөгөдөшканын кара турганы чөрдүп, шериг бажарыныг системаны камбар-тын турарлар. «Күштүгү тургундан» а-

бөдүстери билигир теориялар АКШ-тын чамыгыччы бөдүстери Европаны ийн дугаар фронтуну аймактын үр үеде үдөп келген болган дайын чорудуугалыктын кидин тулуш үеинде америк шеригер хөдөлгөчүлөк кирбейн турганы билигир болгай. Американың реаксылыг бөдүстери дайынын өң-не улук ажык-кочка болу чүдү кылдыр көрүп турганнар. Эң улук америк монополиялар дайынын 5 чылдарын дүргүзүшө, долу эмес жөдө-биле амырга, 52 миллиард доллар артыг ажык-кочкаашын алганнар. Америк армияларын дайынын күжүнигикинигерге чурму хамаржырыла дөргө, оларын дугайы мындыг чижектеп бени көрүп болур. Делегейниң ийги дайынын ниити чидиргелер 27 миллион кижиле кылдыр санынын турар. Оон иштине АКШ-тың чидирини шуну 314 муң кижиле, толгарайларга, транспортка катастрофа уржундан болуу турар АКШ-тың чыл бүдүгө чидиргелеринде эзөөн бөдү турар-дыр.

Төгүтүң дүргүлүшканын өөрелин турары-биле амырга, империализм агрессия болза, империализмниң узуткап чок кылдыр хүндүгү айтырымы кылдыр улам-на иштитиргип тургуп турар мындыг күштерин күчүгүгүгүгүгүгүгү чайдан чок болдулар. Делегейниң ийги дайынын түндөлдө социализм болган демократияны күштери хөчөөл чөк өңүп, бижыккан, империализмниң болган реакциянын тургуштары көшкөн. Европаның болган Азияны мыа хөй чурттары капиталык системаның адырыган, оларда улук демократтыг өзү-чурумлар дөштөгөннүн. Табылгынын, демократияны болган социализмниң 900 миллион кижиле чуртталыктын күчүгүгүгүгүгү тургустунган.

Делегейниң чаа дайынын америк болган өскө-даа ол медийг камыкчыларын херекке албанын орадалыг турары, төгүтүң уруктары мындыг-дыр. Делегейниң ийги дайынын доогуулар хүндүн бөөр он чыл бени өрткөн, а дайын авантюризмниң сонугаркычылар СССР-ге болган улук демократиянын чурттарына улук чаа агрессия планларын камып белгелеш турарлар. Делегейде тергилешкин дугайын күзөп бөдөп турар АКШ-тың реаксылыг чамыгыччы бөдүстери өшө чурттарын херектеринге чаа чөпү-биле халагарлап, делегейниң мыа дайынын белгелешкенин политикамын чорудуп турарлар. Америк империалисттер герман болган япон милитаризм дүргөн темпир-биле катап тургузуп, эдөдөр хөсөгөдөшканын кара турганы чөрдүп, шериг бажарыныг системаны камбар-тын турарлар. «Күштүгү тургундан» а-

Совет кижиниң моралынга таарышпас

Ол артып калган биче чаштар дугайында сагын салгышкын, көзөгөчөл чорук, оларга ада болуп кижилеринин хөмчөгөр Очур-оолга утундуулар.

Оон бичин огуун азырап өстүрөр дөш Борбай-оол болууга ап алган. Оон кадайы Алакбай хөй уругуларын кижизеткен амырине, эмес артык бичин төлдү азырап кижилерин бедек хүдөлгө кылдыр салып алган. Чылдын айларын өрттө-ле турган. Кыштын ооң үеи—февраль ай турда, Очур-оол ол уругуну бөдүсүн азырын негөөн.

—Кыш, ооң үе-дир, чакса чедир манаар, чылды бөргө амыр силер—деп Алак-

бадарынын билигир теориялар АКШ-тын чамыгыччы бөдүстери Европаны ийн дугаар фронтуну аймактын үр үеде үдөп келген болган дайын чорудуугалыктын кидин тулуш үеинде америк шеригер хөдөлгөчүлөк кирбейн турганы билигир болгай. Американың реаксылыг бөдүстери дайынын өң-не улук ажык-кочка болу чүдү кылдыр көрүп турганнар. Эң улук америк монополиялар дайынын 5 чылдарын дүргүзүшө, долу эмес жөдө-биле амырга, 52 миллиард доллар артыг ажык-кочкаашын алганнар. Америк армияларын дайынын күжүнигикинигерге чурму хамаржырыла дөргө, оларын дугайы мындыг чижектеп бени көрүп болур. Делегейниң ийги дайынын ниити чидиргелер 27 миллион кижиле кылдыр санынын турар. Оон иштине АКШ-тың чидирини шуну 314 муң кижиле, толгарайларга, транспортка катастрофа уржундан болуу турар АКШ-тың чыл бүдүгө чидиргелеринде эзөөн бөдү турар-дыр.

Төгүтүң дүргүлүшканын өөрелин турары-биле амырга, империализм агрессия болза, империализмниң узуткап чок кылдыр хүндүгү айтырымы кылдыр улам-на иштитиргип тургуп турар мындыг күштерин күчүгүгүгүгүгүгүгү чайдан чок болдулар. Делегейниң ийги дайынын түндөлдө социализм болган демократияны күштери хөчөөл чөк өңүп, бижыккан, империализмниң болган реакциянын тургуштары көшкөн. Европаның болган Азияны мыа хөй чурттары капиталык системаның адырыган, оларда улук демократтыг өзү-чурумлар дөштөгөннүн. Табылгынын, демократияны болган социализмниң 900 миллион кижиле чуртталыктын күчүгүгүгүгү тургустунган.

Делегейниң чаа дайынын америк болган өскө-даа ол медийг камыкчыларын херекке албанын орадалыг

